

Продуктите на човешкия интелект заемат все повече място в задоволяване на обществените потребности. Несъмнено произведеното от ума на човека е и еманация на неговия дух, тържество на разума. Симбиозата между интелект, разум, дух, амбиция и творчески търсения издигна на пиедестала човешкия гений. Сътвореното от човек обаче трябва да му служи само за мирни начинания. Създаденото от ума на човека и натрупаното интелектуално богатство установи и нов вид собственост – интелектуалната. Интелектуалните резултати са феномен в живота на съвременния човек. В бъдеще интелектуалната собственост ще придобива все по-голяма стойност и значение, поради което проблемите, които съпътстват нейното възникване, създаване, утвърждаване, разпределение, законодателна закрила и юридическа защита, ще бъдат обект на постоянно нарастващ интерес както пред учените, така и пред всички, които се интересуват от интелектуалната собственост. Несъмнено този интерес не е само доктринерен, схоластичен. Той е с подчертана практическа насоченост. Изучаването на тази сложна най-модерна правна материя предполага създаването на основите на нов вид дял от правото – интелектуалното право. Правото на интелектуална собственост е само един от аспектите на интелектуалното право, което по обем и предмет е много по-обхватно и включва не само проблемите на традиционната, утвърдила се вече като класически вид интелектуална собственост, а и науката за възникването, видовете, разпространението и защитата на интелектуалната собственост. За съжаление с увеличаване ролята на информационните и съобщителни технологии в нашия живот се наблюдава тенденция технологиите да се превръщат в средство и обект на неправомерни деяния и да се използват от определени лица с престъпна цел. Проблемите свързани с извършването на компютърни престъпления и тяхната законодателна уредба стават все по-актуални и в България. Като страна член на ЕС пред нас са поставени високи изисквания за борба срещу пиратството и фалшификациите. Преодоляването на посочените проблеми ще повиши авторитета ни в областта на информационните технологии и ще създаде условия за тяхното по-широко прилагане в икономическата област.

У нас интелектуалното право е сравнително нов вид, който в последните години се утвърждава като самостоятелен дял от правото. Неговото повсеместно приложение го наложи като действащо право – система от правни норми, регламентиращи определена категория обществени отношения. Интелектуалното право е синтезирало много от общите черти, присъщи на правната доктрина и практика, но има и значителен брой специфични особености, отлики, характерни само за него. Като притежава много от типичните характеристики на правото, интелектуалното право се превръща в част от функциониращата правна система. То съдържа съответни норми, създадени с цел да спомогнат за регулиране на общественото поведение в рамките на социалните отношения. Несъмнено интелектуалното право е еманация на правовата държава. То може да се развива най-благоприятно само в условията на утвърдени демократични ценности и нормално функционираща, развита пазарна икономика, която гарантира свободна и лоялна конкуренция. Наред с тези общи правни норми интелектуалното

право притежава и специфични особености. Една от най-важните от тях е неговият интернационален, наднационален характер. Голяма част от възникналите интелектуални правоотношения са резултат от действието на норми, акумулирани в множество международноправни източници. На тяхната база националното ни право е създадо своеобразна подсистема от правила за обществено поведение. Друг специфичен компонент на интелектуалното право е, че то е концентрирало част от гражданското, търговското, наказателното, административното и международното частно право. Следователно интелектуалното право е право с международен елемент и комплексно право. С основание може да се поддържа тезата, че по своята същност интелектуалното право е съвкупност от правни норми, които регламентират и регулират обществените отношения, свързани със създаването, разпределението, разпространението и юридическата защита на интелектуалната собственост и на всички продукти на човешкия интелект. В светлината на тази дефиниция, правото на интелектуална собственост е само една, но най-голяма по обем, съставка на интелектуалното право. Цялостното му съдържание се изпълва от компонентите на правните аспекти и проблеми на клонирането, изкуствения интелект, дешифрирането на човешкия геном, генното и клетъчното инженерство, класифицираната информация, базата данни и др. В това отношение и направление тепърва ще се развива интелектуалното право, което трябва да даде научен отговор с определена, точна и конкретна практическа стойност на многото проблеми, които сигурно ще възникнат с разработването и използването на тези най-модерни продукти на човешкия интелект. Примерите с възникналите многобройни и сложни въпроси със световната компютърна мрежа Интернет, с компютърните програми, със софтуера са убедително доказателство за това, че наред с развитието на позитивните елементи, научно-техническата революция и прогрес, ще се родят и много комплицирани проблеми. На дневен ред е изключително сериозната проблематика относно клонирането на човека и резултатите от дешифрирането на човешкия геном. Решаването на тези проблеми ще има съдбоносно значение за човека, за живота на планетата Земя.

За да вникнем по-дълбоко в проблема за интелектуалната собственост и нейната защита, трябва на първо място да разгледаме понятието. За да стигнем до дълбочинната същност на интелектуалната собственост, нека първо разгледаме институтът на собствеността вобщие.

Известно е, че институтът на собствеността включва две категории – икономическа и правна. В доктрината се е утвърдило схващането, че собствеността се състои от три компонента: движима собственост, недвижима собственост и интелектуална собственост. Несъмнено понятието „собственост” е сложен комплекс от специални юридически връзки между човека и вещта. Най-характерната особеност е, че собственикът, притежателят може да ползва своята собственост по собствена преценка и никой няма право без неговото разрешение и съгласие да се разпорежда по какъвто и

да е начин. Веднага трябва да се подчертае, че това право е относително, то не е абсолютно, безпределно. Държавата чрез законодателя може да постави определени граници на приложението му. Законодателната власт чрез закони, а изпълнителната власт и чрез подзаконови нормативни актове изграждат правната уредба на ползването и разпореждането със собствеността. Както вече посочих собствеността се разделя на три категории:

1. Собственост, състояща се от движими вещи – това са овеществени предмети, пари.
 2. Недвижима собственост – земята и принадлежащите към нея атрибути като сгради – трайни, масивни пристройки, както и засадените дървета (плодни и декоративни).
 3. Интелектуална собственост – творенията на човешкия ум, на човешкия интелект. Интелектуалните продукти всъщност са еманацията на възможностите на уникалния природен дар – човешкия разум. Това обуславя, съдържа и разкрива етимологията на понятието „интелектуална собственост”. Това понятие въплътява информацията, която може да се осъществи едновременно в обективно неограничен брой копия на различни места в географския смисъл на този термин. Затова собствеността не е в копията, а в информацията, съдържаща се и отразена в тях. Необходимо е да отбележим, че както движимата, така и недвижимата интелектуална собственост имат известни ограничения (срок на действие на авторското право, времетраенето на патентите и др.).
- Обектите на интелектуалната собственост могат да бъдат представени в три основни групи:

1. Индустириална собственост - обектите, които са с особена важност за индустрията - патенти, полезни модели, търговски марки, промишлен дизайн, географски означения и пр. Регистрацията се извършва в съответното патентно ведомство.

2. Авторско право и сродни права - правата върху обектите от тази група възникват за автора автоматично още със създаването на произведението, което означава, че не е необходимо произведенията да бъдат регистрирани където и да било за да възникнат права върху тях. Въпреки това обаче, законодателствата на някои държави допускат регистрацията на произведенията (например софтуерните продукти, литературните произведения) в специални регистри.

3. Неразкрита информация - позната още като *know-how*, търговска или промишлена тайна. Характерното тук, е че закрилата върху дадена информация, която е ценна за предприятието по една или друга причина, се осигурява чрез запазването и в тайна, за което предприятието полага специални усилия.

Това становище има основание в един комплексен международноправен документ –

Конвенцията за учредяване на Световната организация за интелектуална собственост (СОИС) от 1967г.

Интелектуалната собственост – това е изключително право на гражданин или юридическо лице върху резултатите от интелектуална дейност и приравнените към тях средства за индивидуализация на юридическите лица, индивидуализация на продукцията, изпълнение на работа или услуга (фирмено наименование, запазена марка, знак за обслужване). При това изключително право означава, че използването на резултатите на интелектуалната дейност и средствата за индивидуализация може да се ползва от трето лице, само със съгласието на патентодържателя, носителя на авторското право, съответно собственика на запазената марка и т.н. Основните принципи на правото на интелектуална собственост са два. На първо място правната закрила се основава на балансиране на интересите на държавата и притежателя на обекта на интелектуална собственост. Във връзка с това се наблюдава нарушение на принципа за неприкосновеност в областта на патентните права - един патентодържател може принудително да бъде накаран да даде разрешение за ползването на негово изобретение (принудителна лицензия), като се посочи неговото право на интелектуална собственост. Вторият принцип се състои в това, че след изтичане на срока на закрила на правото на интелектуална собственост, обществото може да ползва свободно съответния обект на патентно или авторско право. Обектите на интелектуална собственост не се продават, а се лицензират(1) или се преотстъпва правото на ползването им.

Разглеждайки проблемите с интелектуалните права е необходимо да се анализира интелектуалната собственост в съвременното ѝ разбиране, отчитайки нейното трансформиране във връзка с появата на компютърните технологии и средствата за глобална връзка и разпространение на информацията.

Поначало обектите на интелектуална собственост се явяват като обекти на творчески отношения. В своята същност на “идеалност”, бидейки непотребяеми, тези резултати на мисловния процес се съдържат само на материален носител. Това е така защото авторското право охранява само формата на интелектуалната собственост, а не съдържанието (за разлика от патентното право). Основният проблем на авторското право в компютърните технологии се състои в това, че се появили такива форми на обективизирането му, които е трудно или невъзможно, а на практика и безсмислено да се охраняват. В наши дни в резултат на евтините оптичните носители и простотата на записа, лесното и бързо копиране в мрежата на глобалните информационни комуникации, обектите на авторското право плавно се преобразуват в информационни ресурси, безплатни и общодостъпни. Известно е, че в случай на нелицензирано копиране и разпространение на информация е много трудно да се открие истинския

нарушител на правото, а още по - трудно да се накаже.

Ето защо, именно използването на интелектуална собственост без разрешението на автора ѝ се явява престъпление. Нерегламентираното използване на компютърни програми, които безспорно са интелектуална собственост се явява кражба или престъпление. Можем да обобщим, че компютърни престъпления са всички престъпления, които по един или друг начин са свързани с използването на информационна технология. Съществуват най-общо казано следните видове компютърни престъпления:

Computer crime или *Computer-related crime* – престъпления свързани с компютър;
Hi tech crime – престъпления свързани с високите технологии;

Cyber crime – кибер престъпления

Може да се направи разлика между компютърни престъпления в строгия смисъл на думата и традиционни престъпления, извършвани с помощта на компютърна технология.

Компютърните престъпления в строгия смисъл изискват осъвременяване на определенията за престъпление в националните наказателни кодекси, докато конвенционалните престъпления, извършени с помощта на компютри, изискват по-добро сътрудничество и процесуални мерки. Конвенцията за престъпления в кибернетичното пространство разделя престъпленията на няколко категории:

- правонарушения, свързани с тайната, неприкосновеността и осигуряването на достъп до данните и системите: незаконен достъп, незаконно прихващане, посегателство срещу неприкосновеността на данни, посегателство срещу неприкосновеността на системата, злоупотреба с устройства;

- компютърни престъпления: компютърна фалшификация и компютърна измама;

- правонарушения, свързани със съдържанието: производството, разпространението и

притежаването на детската порнография;

- правонарушения, свързани с авторските и сродните им права: масово разпространение в големи мащаби на незаконни копия от произведения, закриляни от авторското право.

Специализирани държавни органи в областта на интелектуалната собственост са:

- Патентно ведомство на Република България

- Министерство на културата - Дирекция Авторско право и сродни права

- Международна система на закрила на интелектуалната собственост

Международни организации

- *WIPO* - Световна организация за интелектуална собственост

- *UNIDO - United Nations Industrial Development Organization*

- *UNESCO*

- Световна търговска организация

- Регионални организации

- Европейска патентна организация

- Ведомство на Европейския Съюз - търговски марки и дизайн

- Евразийска патентна организация

- Международни обществени организации

- *International Association for the Protection of IP*

- *International Trademark Association*

- *International Federation of Inventors' Association*

В новото време се появи едно ново пространство наречено киберпространство (*cyberspace*).

Префикса „кибер”, идващ от „кибернетика” дава илюзията за контрол (*cyber*

– от гръцки; говернатор, командир, кормчия).

Развитието на информационните технологии и Интернет са основна предпоставка за извършването на съвременните компютърни престъпления. Едва ли някой вече си

спомня, кой измисли етикета, че войната с тероризма е асиметрична. Едното обяснение за щампата и досега е, че в тази битка противникът не е свързан с ничия национална територия, че той няма лице и идентичност. Компютърните престъпления са сфера, която напълно отговаря и на двете определения. При тях врагът също е неизвестен, заплахата е размита и неочаквана, а последиците често са повече от тревожни. Успехите в противодействието и тук също са малко.

Първите стъпки за законодателно уреждане на компютърните престъпления у нас се правят сравнително късно в сравнение с останалите държави. Липсата на развита компютърна инфраструктура в различните стопански сектори и в административната сфера след промените от 1989 г. е основен фактор за късното навлизане на информационните и комуникационните технологии и за развитието на компютърната престъпност в размери, по-слаби от наблюдаваните в други държави. Първото престъпление, осъществено чрез използването на компютърна система, се регистрира в България в началото на 80-те год. Става дума за случай на длъжностно присвояване в особено големи размери, извършено от касиерка в „Балкантурист“ за периода 1982-1983 г. От този момент насетне броят на извършените злоупотреби с компютърните системи и мрежи непрекъснато се увеличава.

С оглед на разглежданата тема акцентът ще бъде поставен върху случаите на използване на интернет за незаконно разпространение и продажба на пиратски копия на различен вид софтуер – за офиса, енциклопедии, компютърни игри, както и пиратските копия на аудио, DVD, музика в MP3 формат. През 2003 г. Българската асоциация на музикалните продуценти сигнализира НСБОП с искане за проверка на български сървъри, предоставящи нелицензирани музикални произведения, като някои заглавия са изтегляни до 80 000 пъти. По данни на Международната федерация на звукозаписната индустрия, Международния алианс по интелектуална собственост и Алианса на производителите на бизнес софтуер, публикувани в електронното издание на сп. „Форбс“ за 2001 г., в България интернет пиратството е с около 50% повече от общото потребление на аудио продукти у нас. В черния американски списък 301 за интелектуалното пиратство България е в наблюдаваните страни от втора група. А от първа са около 10 - Русия, Китай и др., в които нелегалното пиратство е разпространено най-много. Загубите на САЩ от нелицензираната музика в България са 7 млн. долара годишно, а от нелицензиран софтуер - 24 млн. долара. През месец април 2005г. е приета стратегия за съвместни действия между НСБОП – МВР, доставчиците на интернет услуги и на фрихостинг и носителите на авторски права. Според данни на МВР през 2006 г. са проведени 1276 специализирани полицейски операции за защита на интелектуалната собственост и са проверени 2852 обекта.

Акциите на Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) през 2007

г. срещу сайтовете предлагачи достъп до торенти породиха доста обществени реакции. Като вземем повод от торентите, има смисъл да поговорим за правото, правовата държава, върховенството на закона - все важни неща за всички, не само за интернет манаците. В случая с торентите акцията на ГДБОП мина под знака на борбата с пиратството и изпълнението на критериите, които стоят пред България. Наистина това е достатъчно важно, за да го погледнем от различни страни.

Репресивните мерки, които ГДБОП наложи през 2007 г. – изземване на техника, арести и филтриране на интернет сайтове имат своята предистория още от края на 2006 г. Тогава ГДБОП предупреждава собствениците на големите торент сайтове "да вземат мерки и да преустановят разпространението посредством техните тракери на обекти, защитени от закона за авторското право и сродните му права". Поставен е краен срок на собствениците на сайтовете март 2007 г. На 16 март същата година е задържан Елиан Гешев, собственик на най-големия български торент тракер arenabg.com, на когото е наложено прокурорско задържане за 72 часа. Най-критикуваният момент от операцията обаче е моментът, когато главен инспектор Явор Колев от ГДБОП издава полицейско разпореждане, с което задължава по-големите интернет доставчици да спрат достъпа на своите потребители до страницата arenabg.com. Самият документ, който според юристи е пълен с неточности и грешки, бързо беше определен като опит за налагане на цензура от страна на МВР в интернет пространството. Въпреки съмнителната си юридическа стойност и противно на всякаква търговска и морална логика разпореждането е изпълнено автоматично от някои интернет доставчици. В случая опасни са не само действията на властта, но и безропотното подчинение. За тези действия на властта трудно може да се намери оправдание. Да, наистина, пиратството ограбва. Произволът обаче ограбва много повече.

Това, което става ясно от действията на разследващите органи, е, че основната цел на акцията не е постигането на осъдителна присъда срещу евентуалните топ пирати, а просто респектиране на ползващите торенти. Търси се наказателна отговорност от лицатаexploдвали (т. нар. Сийдъри) най-голямо по обем съдържание.

Ясно е, че полицейските органи в България правят първите си стъпки в разследването на киберпрестъпленията, но от самото начало трябва да знаят, че фундаменталните граждански права важат със същата сила и в Интернет... Несъмнено авторското право е изключително важно, пиратството ограбва, но технологиите се развиват и правото трябва да отчита новата ситуация.

Сравнително дълго време правото на интелектуална собственост се разглежда като

нещо въображаемо. И докато преди собствеността се е свързвала предимно с реални обекти, които могат да се докоснат и видят, днес се налага промяна на схващането за понятието „собственост“. С навлизането на Интернет собствеността все по-често започва да се свързва с нематериални обекти – информацията или части от нея, компютърните програми, базите данни и др. В резултат на технологичната революция злоупотребите с тези обекти са се превърнали в лесна за изпълнение задача.

Компютърното пиратство е често срещано престъпление днес. То се изразява най-общо в придобиването, копирането, възпроизвеждането, разпространението или използването на компютърни електронни данни, които са обект на авторското право, без знанието или разрешението на носителя на правото, чрез използването на компютърна система или Интернет. В зависимост от вида на данните, които се явяват предмет на престъплението – софтуер, аудио-, видео- или други произведения, се разграничават и различни видове компютърно пиратство.

С най-голямо икономическо значение е софтуерното пиратство, което обхваща в себе си различни форми на престъпно поведение – продажба на компютърни системи с инсталиран нелегален (нелицензиран) софтуер, направата на незаконни копия от оригинален или не софтуер и тяхното разпространение без разрешението на носителя на авторското право, незаконно придобиване или разпространение на софтуер чрез използване на телекомуникационните технологии (Интернет, електронна поща и др.), незаконно използване на софтуер, копиране на инсталационни дискове за разпространение, възползване от възможности за *upgrade* на незаконни копия на софтуер, използването на софтуер, предназначен за свободна домашна употреба, за търговски цели. Компютърното софтуерно пиратство бива три основни вида: А. от крайните потребители, когато става въпрос за инсталирането на едно лицензирано копие на множество компютри, копиране на инсталационни дискове, използване на академичен или друг софтуер с ограничено приложение за търговски цели, използване на лицензирани дискове вън от компанията, която има лиценз за използването им, копиране на дискове със софтуер, взети под наем;

Б. свръхупотреба на сървър – при тази форма големи корпорации, правителствени и академични институции купуват по-малко софтуерни лицензи, отколкото всъщност са компютрите в организацията, на които се инсталира съответната програма.

В. Интернет пиратство – когато се свалят програмите директно от интернет сайтове, които предоставят тази възможност в нарушение на авторското право върху съответните програми. Този вид пиратство от своя страна се подразделя на следните видове:

1) *Peer-to-Peer* (P2P) технология, която позволява на потребителите да разполагат, да споделят и да разпространяват информация помежду си без необходимостта от централен сървър, което прави и невъзможно централното изключване на системата. Чисти P2P програми са Gnutella, Free Net I др.;

2) *E-mail*. Електронната поща от своя страна дава възможност на компютърните

потребители да разпространяват пиратски софтуер, като го прикачват към съобщението като приложение (прикачен файл) или чрез включването му в самия текст на съобщението. По този начин се елиминира нуждата от копирането на програмата върху материален носител и личностен контакт. Употребата на електронната поща се използва също така за реклама и допринася за последващата продажба на пиратски софтуер чрез имейл;

3) Новинарски групи. Нюзгрупите са групи за дискусия, основани в Интернет пространството като публична електронна поща, и в този смисъл могат успешно да служат за разпространението на пиратски софтуер. За улесняване на свалянето на програмите обикновено те се разбиват на малки файлове с размер от 1-4 MB;

4) *IRC (Internet Relay Chat)*. Интернет чатът представлява система за комуникация в реално време между лицата, независимо от географското им местоположение. Той може да служи също като канал за разпространение на информация относно наличието на нови сайтове за пиратски софтуер;

5) Протокол за файлов трансфер (*FTP*). FTP представлява стандартен компютърен език, който позволява бързото и лесно сваляне и инсталиране на компютърни програми: зареждане на софтуер в хард диска на компютърната система – при тази форма на компютърно пиратство компаниите, които продават компютрите, зареждат незаконните копия на софтуер в хард диска и по този начин правят офертите си по-атрактивни; фалшификация на софтуер – тук става въпрос за незаконно дублиране и продажба на обекти на авторското право, които дубликати имитират оригиналния обект във външното оформление, опаковка, етикети, лицензионни стикери, регистрационни карти и др. елементи.

В Наказателния кодекс класификацията на компютърните престъпления се прави въз основа на това кои правозащитни сфери от обществения живот се засягат.

Разграничаваме осем основни групи, които обхващат различни видове престъпни деяния. Последните могат да попаднат в една или в няколко от тях, в зависимост от начина и средствата на осъществяването им, целите, които преследват, и общественоопасните последици, които причиняват: 1) престъпления, които засягат националната сигурност (тук се включват разпространение на незаконна информация чрез Интернет като инструкции за направа на бомби, производство на наркотици или терористични действия); 2) престъпления, които засягат интересите на непълнолетните (порнографията, детското насилие, някои форми на маркетинг чрез Интернет); 3) престъпления, които нарушават човешкото достойнство (разпространение на материали чрез Интернет, които провокират омраза или расова дискриминация); 4) престъпления срещу икономическата сигурност (компютърна измама, злоупотреба с кредитни карти); 5) престъпления срещу информационната сигурност (хакерство); 6) престъпления, които засягат неприкосновеността на кореспонденцията и информацията в електронна форма (неоторизирано разпространение или използване на лични данни); 7) престъпления, които увреждат репутацията и доброто име на дадено лице (клевета чрез Интернет или компютърни мрежи); 8) престъпления срещу интелектуалната собственост (софтуерно и други форми на пиратство).

Системата на компютърните престъпления обхваща следните групи деяния: 1) компютърни престъпления против неприкосновеността на кореспонденцията и на информацията в електронна форма (чл. 171 и чл. 319д от НК); 2) компютърни престъпления срещу икономическите отношения (чл. 319а, чл. 319б, чл. 319в, чл. 216, ал. 3-6, чл. 212а, чл. 246, ал. 3 НК); 3) компютърни престъпления против интелектуалната собственост (чл. 172а от НК); 4) компютърни престъпления, свързани със създаването, предоставянето или разпространението на произведения с незаконно или неморално съдържание (чл. 159 НК); 5) други компютърни престъпления (чл. 313, чл. 319г. и чл. 319е НК). С изменението и допълнението на Наказателния кодекс от 2006 г. (ДВ. бр.75/2006 в сила от 13.11.2006г.) бе променен съществено текстът на член 172а: „Чл. 172а. (Нов - ДВ, бр. 50 от 1995 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 62 от 1997 г., изм. - ДВ, бр. 75 от 2006 г., в сила от 13.10.2006 г.) Който записва, възпроизвежда, разпространява, излъчва или предава, или използва по друг начин чужд обект на авторско или сродно на него право, или екземпляри от него, без необходимото по закон съгласие на носителя на съответното право, се наказва с лишаване от свобода до пет години и с глоба до пет хиляди лева.“

Разпространението като форма на изпълнителното деяние също е изрично определено в § 2, т. 4 от допълнителните разпоредби на ЗАВПСП и се определя като „продажбата, замяната, дарението, даването под наем, както и съхраняването в търговски количества, а също и предложението за продажба или даване под наем на оригинали и екземпляри от произведението“. НК не поставя допълнителни уточнения относно начина на извършване на разпространението, затова може да се счита, че то обхваща и хипотезите на разпространение чрез Интернет, т.е. електронна търговия, предложения за продажба по електронна поща и т.н. Този извод се потвърждава и от създадения с промените от 2002 г. § 2, т. 6 от ЗАВПСП, където се урежда понятието „ползватели на произведения“. Изрично е допълнено, че такива са „физическите и юридическите лица, като (...) доставчици на съдържание в Интернет и други, които довеждат произведението до знанието на читателите, зрителите и слушателите пряко или чрез други лица – разпространители“. С този текст за първи път в българското законодателство се въвежда легално понятието „доставчици на съдържание в Интернет“ (такива са електронните медии, интернет порталите, ресурсните и информационни сайтове и пр.). Създаването на позитивноправна уредба, уреждаща статута на тези субекти, е от изключително значение, доколкото в дигиталната епоха традиционната верига, доставяща интелектуални продукти до крайните потребители – автор - издател (продуцент) - разпространител, ролята на разпространител все по-често играят именно доставчиците на съдържание в Интернет.

От обективна страна е необходимо изпълнителното деяние да е извършено без необходимото по закон съгласие на носителя на съответното право.

Престъплението е резултатно и ще е довършено с настъпването на престъпния резултат, който варира в зависимост от формата на изпълнителното деяние. С аргумент от чл. 172а, ал. 3 НК престъпните последици по ал. 1 трябва да са обикновени, за да се квалифицира деянието по този текст. Настъпването на значителни вредни последици, които според съдебната практика се изразяват само в материални, имуществени вреди, ще обоснове прилагането на чл. 172а, ал. 3 НК.

От субективна страна се изисква умисъл – пряк или евентуален като форма на вина. Деецът трябва да съзнава, че записва, възпроизвежда, разпространява, излъчва или предава чрез техническо средство или използва по друг начин обект на авторско или сродно нему право или екземпляри от него, без необходимото по закон съгласие на носителя на съответното право. Субект на престъплението може да е само лице, което не е титуляр на съответното право, както и лицата, които не притежават необходимото по ЗАВПСП разрешение от носителя на съответното право за осъществяването на изброените в текста на чл. 172, ал.1 НК действия с обекта на интелектуална собственост. Наказанието предвидено за нарушителите на авторското право по точките предвидени в чл. 172а, ал. 1 НК е лишаване от свобода до пет години и глоба до пет хиляди лева, а по чл.172а, ал. 2 НК е лишаване от свобода от две до пет години и глоба от две до пет хиляди лева.

Европейският съюз и Европейската комисия предприемат редица мерки за борба срещу фалшификациите и пиратството. Ето и по-важните актове приети в борбата с престъпленията, извършвани чрез използване на компютърни системи и мрежи или електронна информация, както и злоупотребата с тях:

1.АКТОВЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА.

ПРЕПОРЪКА (89) 9 ОТНОСНО СВЪРЗАНИТЕ С КОМПЮТРИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ;
КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА В КИБЕРНЕТИЧНОТО ПРОСТРАНСТВО;
ПРЕПОРЪКА 13 ЗА ПРОБЛЕМИТЕ НА НАКАЗАТЕЛНОПРОЦЕСУАЛНОТО ПРАВО,
СВЪРЗАНИ С ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ 2.АКТОВЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ
СЪЮЗ. ДИРЕКТИВА ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА
СОБСТВЕНОСТ

Същевременно защитата на интелектуалната собственост се гарантира от различни международни конвенции, по които ЕС е страна: Чл. 17 (2) от Хартата за фундаментални права, който гласи, че „интелектуалната собственост трябва да се защитава“; Конвенциите от Берн, Брюксел и Париж; Договорът за авторските права на Международната организация за интелектуална собственост WIPO; Споразумението за търговските аспекти на правата върху интелектуална собственост TRIPS на Световната

търговска организация.

Препоръка (89) 9 относно свързаните с компютри престъпления се приема от Комитета на министрите на 13 септември 1989г. В нея се препоръчва на страните-членки да вземат предвид формулираните в документа насоки за регулиране на този вид престъпност на национално ниво.

Конвенцията за престъпления в кибернетичното пространство е разработена от Комитета на експертите по кибернетично пространство (създаден 1997г.) и е приета от него през 2001г. В изработването и участват 43 страни-членки на Съвета на Европа, както и други страни, между които Канада, САЩ, Япония и ЮАР. Конвенцията си поставя за цел изграждането на „обща наказателна политика за закрила на обществото срещу компютърните престъпления“. Затова нейните усилия са концентрирани в три основни области – 1) материално наказателно право – за хармонизиране на националните законодателства във връзка с броя и вида на инкриминираните деяния, представляващи компютърни престъпления; 2) наказателнопроцесуално право – въвеждане на унифицирани процесуални стандарти за разследването и наказването на този вид деяния, съобразени с процеса на глобализация на компютърните мрежи; 3) международно сътрудничество – създаване на бърза и ефикасна система за взаимопомощ на международно ниво между отделните страни-членки.

Препоръка (95) 13 е един от основните документи, които се приемат за уреждане на наказателнопроцесуалните въпроси във връзка с компютърните престъпления. Тя отчита, че в резултат на бурното развитие на информационните технологии и все по-широкото им навлизане във всички обществени сфери промени настъпват не само в материалното наказателно право, но и в наказателнопроцесуалното, което на национално ниво изостава в своето развитие.

Поради тази причина Съветът на Европа намира за необходимо страните-членки да предприемат законодателни промени с оглед осигуряване възможността за осъществяване на претърсване и изземване на доказателства, намиращи се или произхождащи от компютърните системи. Липсата на законова уредба на подобни правомощия представлява сериозна пречка пред разследващите органи за изпълнението на основните им функции. Препоръката насърчава страните-членки да преразгледат националните си закони и да създадат изрични разпоредби относно претърсването на компютърни системи и изземването на съхранените в тях данни, като се ръководят от принципите, предвидени в нея.

Целта на правото на интелектуална собственост е да може творбите да бъдат предлагани при съответни условия. Интелектуалната собственост е стимул за бъдеща творческа работа и гарантира високо качество на съдържанието, на което хората да могат да се радват. Или с други думи – ако творецът не може активно да участва в

продажбите на своята работа и да получава част от финансовите облаги, той в повечето случаи няма да може да твори и да инвестира в своите творби. Няма смисъл да притежаваш права, ако те не са в сила. Едва ли има смисъл например да притежаваш автомобил, ако няма средства, с които да предотвратиш неговата кражба.

Правата върху интелектуална собственост трябва да бъдат защитавани и упражнявани в рамките на внимателно определени граници; аргументите варират в зависимост от различните видове интелектуална собственост. При авторското право целта е да се защити резултатът от творческа работа, като например книга, музикално произведение или филм. Това дава възможност на автора и други притежатели на права да продават творческо съдържание.

Обвързването на глобалната мрежа с правото е един неминуем етап от човешкото развитие. Необходимо е законодателство, чрез което да се ограничи компютърната престъпност. Според някои автори дори ще се обособи един нов правен отрасъл наречен Право на Интернет. Това безспорно е нужно, защото Мрежата се превръща в част от ежедневието на обществото.